

Da bi konecletne preizkušnje na ta način, kedaj hasnile, menim skoro, da nikoli. Darila bi imela nekaj pomena, ako bi se vse pridne učence brez izjeme vsako leto obdarovalo, in sicer z darovi posameznim vsako leto drugačnimi knjigami ne samo z molitvenimi, ampak, razne vsebine kakor s prirodopisnimi, kmetijskimi, z raznim orodjem, moralno-poučnimi, z raznimi brošurami in s spisi osobito iz domače zgodovine i. t. d. — Knjige, ki bi imele v obče kako vrednost, da jih ne bi drugi, kateri jih ne dobé, zasmehovali, namreč, da si lahko sam kupi tako knjigo za 15 ali 20 kr. na semnji. Take knjige bi tudi koristile, da bi se užé zgodaj privadila deca na branje, ter bi bolj z veseljem skrbeli, ko odrasejo šoli, da bi si kakšno knjigo včasih omislili. Ob jednom bi bila to dvojna pridobitev namreč: o večjej izdaji naših slovenskih knjig, in njihovo ukoristenje mej našim kmetom. A na ta način bi prišlo na vsako šolsko občino do 50 gold. vsakoletnih troškov.

Ker pa sem uverjen, da tega posamezne občine ne bi mogle zmagovati, a še menj se temu prizadejati, kajti za šolo je vedno v obče zadnja skrb, osobito pri našem národu, in ker še oni trošek, ki ga sedaj izdajo za ona mala darila ne uhasni, vzlasti siromašnim, ker iz boljših obitelj so otroci bolj preskrbljeni, lahko boljše napredujejo, ter ležje pridejo do premij, vsled česar učitelj pride v mrzkost pri ubožnejših, in bolje bi bilo, da bi se za učence teh, za oni trošek, za iste novce, nakupilo prepotrebne abecednike, ter — nepozabiljši na prejšnjo razpravo in izjavo, si usojam končno priporočati svoj — predlog:

1. naj bi se darila v ljudske šoli popolnoma odstranila; to tem več, ker niso zakonite, vsled tega ima ravnatelj šole pravo naravnost v svoji šoli to zabraniti.

Šolsko sporočilo je kazalo pridnosti. Oče sam, naj otroka domá, če je vreden, primerno obdari; a obratno, če je potreba, naj prime šibo; to je vzgojno;

2. naj bi konecletne preizkušnje prenehale; kakor se je razvidelo, one ne ustrezajo svojemu namenu; pač pa škodujejo.

Človek,

v pogledu na njegovo telo in dušo s kratkim návodom,
kakó si ohraniti in utrditi zdravje.

(Za šolo in dom sestavil **Janko Leban.**)

(Dalje.)

§. 6.

Spomin, občutki, domišljija, fantazija (vobraznost).

Spomin je ona zmožnost človeške duše, vsled katere more ona predstave, koje zadobi, hraniti ter jih poljubno zopet obnovljati. Ta dušna zmožnost človekova je velike važnosti; kajti brez nje bi bil pouk v naših šolah brezuspešen, ker bi otrokom pri pouku zadobljene predstave nič ne pomagale. Istina je, da mi le toliko znamo, kolikor lahko hranimo v spominu. Spomin je torej zakladnica, v kojoj shranjamo koristne vede, resnice in pravila; on je potreben vsem stanom. Zaradi tega so po pravici starodavni Grci in Rimljanje visoko čislali dober spomin.

Spomin je različen. Imamo n. pr. rečen in beseden spomin i. t. d. Ako se namreč človek česa le po reči, le po sedržaji spominja, ne da bi si zapomnil istih besedij, s katerimi se je kaj povedalo, tedaj je to rečni spomin. Mi moremo pa nekoje besede v pameti obdržati, ne da bi mislili na to, kaj prav za prav pomenjajo; to je

besedni spomin. Preizvrsten besedni spomin je imel kardinal Josip Mezzofanti, ki je govoril 58 jezikov! (Porojen je bil 19. sept. 1771. l. v Bologni na Laškem ter umrl v Rimu 14. marcija 1849. l.) Imamo tudi krajeven, številen, muzikalen spomin i. t. d., kakor si kdo lože zapomni kak kraj, kaka števila ali kak napev.

Spomin postaja tem krepkejši, čem več ga vadimo, slabí pa bolj in bolj, ako ga zanemarjamo. Dober spomin nikakor nij prirojen, nego pridobiti si ga moramo, vadeč ga v tej ali oni nameri.

Živali imajo tudi spomin, pa mnogo manjši od človeka.

Toliko o spominu; a zdaj hočemo govoriti o nečem drugem!

Različni dogodki, pa tudi predstave same, morejo nam ganoti dušo ter jej dati prijetne ali neprijetne položaje. Take dušne položaje imenujemo občutke. Občutki so različni: prijetni (n. pr.: nádeja, veselje), neprijetni (n. pr. strah), mešani (n. pr. hrepenenje). Kdo je bil užé bolan, pa se časih ne domisli bolečin, ki jih je moral pretrpeti ter ga ta domislek ne stresa? Da se more človek takih stvari domišljati to provzročuje ona zmožnost človeške duše, kojo zovemo „domišljija“. Pomniti pa je, da sti domišljija in spomin dve različni zmožnosti. Razloček mej njima je ta: Domišljija nam predočuje le očitne vtise, ki smo jih imeli; spomin pa tudi neočitne. N. pr. ugledavši ljubo nam osebo, spomnimo se pogovorov, ki smo jih imeli ž njo užé pred leti. Obiskavši iz nova kako mesto, spomnimo se mislij in občutkov, ki smo jih imeli, ko smo to mesto prvikrat videli. Ogledujoč kako sliko, spominjamo se mnogih minolih dogodkov.

Domišljija je dvojna: ponovljalna in proizvajajoča. Ako nastajajo v naši duši slike, katere smo v istini kedaj videli, godí se to vsled ponovljalne domišljije. Vsled proizvajajoče — tudi stvarjajoče domišljije zvane — rodijo se nam pa v duši nove slike, katerih v istini nij. Proizvajajočo domišljijo zovemo tudi fantazijo ali vobraznost. Fantazija je mati vsem umetnostim (pesništvu, slikarstvu, glasbi, kiparstvu, stavbarstvu, mimičnem plesu). Pesniki, glasbeniki in drugi umetniki nam morejo le s pomočjo fantazije kaj lepega stvariti.

Mi si lahko mislimo rudeč robec, da je bel, majhen vrt, da je velik i. t. d.; to se godí vse vsled — fantazije.

§. 7.

Poželenje, prazna želja, hotenje, nagnenje.

Ako smo povabili na kosilo revnega otroka, ki še nikdar nij okusil dobrih in dragih jedij, ter smo mu prav izborno postregli, gotovo se mu je to dopalo. Pozneje kedaj bi ta revni otrok rad, da bi mu bilo dano, ponoviti slast onega dobrega kosila. O takem dečku pravimo, da si zopet želí onega dobrega kosila, ali da ima poželenje po njem. Človek ima poželenje le po tem, kar je enkrat okusil ali skusil in mu je tedaj ugajalo; po tem, česar človek nikdar okusil in poskusil nij, torej po nepoznanej reči, niti želel ne bode!

Človek si večkrat kaj tacega želí, česar doseči ne more; v tem slučaju pravimo, da ima „prazno željo“. Če pa želeno lahko dobimo, potem se imenuje to poželenje — hotenje. N. pr. Mož, ki je po nesreči oslepel, tožen vzdihne:

Le enkrat bi videl,
Kje solnce gor gre,
Bi videl, kje luna,
Kje zvezde blišče!

Toda kaj mu pomagajo ti vzdih? Ostanajo žalibog le — „prazna želja“.

Druga pa je z učencem, kojemu je učitelj obljubil darilo, ako n. pr.: reši računsko nalogo. Učenca mika obljubljeni darilo, pa mogoče mu je tudi nalogo rešiti; on torej naloge ne želi le rešiti, nego rešiti jo tudi hoče!

Ako se komu poželenje po eni in istej reči večkrat ponovlja, pravimo, da klone na to reč, ali da ima nagnenje do nje. N. pr. marsikateremu učencu vzbujajo se želja, da bi postal učitelj, duhovnik, zdravnik ali kaj drugega. O takem učenci pravimo, da ima nagnenje do učiteljstva, duhovništva, zdravništva i. t. d.

§. 8.

O strasteh. (Dušni pretres ali afekt, veselje, žalost, upanje, strah, trepet, omamica.

Strast je neizmerno veliko poželenje po čem. Dokler um gospoduje strasti, nij škodljiva. Kadar pa strast premaga um, tedaj raste ona z nepopisno hitrostjo ter se navadno ne da več ozdraviti; koj v začetku se je treba strasti krepko ustavljati, ako se je hočemo iznebiti! Strasti so dušne bolezni, katere škodljivo vplivajo tudi na telo. Razločevati nam je strast od dušnega pretresa ali afekta. Strast traje dolgo; afekt pa je močan občutek kratke trpežnosti.

V naslednjih vrstah in v naslednjih dveh odstavkih hočemo govoriti o najvažnejših strasteh.

Ako se česa neizmerno veselimo, navdaje nas veselje; velika pobitost pa nam provzročuje žalost. Pričakujemo li kaj prijetnega, to nam rodi v srci upanje; ako pričakujemo pa kaj neprijetnega, navdaje nas strah. Veči strah, ki nas naenkrat napade, zove se trepet. Trepet se lahko tako poviša, da dušne moči za nekaj časa prenehajo; to je omamica. Omamica nastane lahko tudi vsled nenadnega prevelikega veselja. Vsled omamice sili vsa kri naenkrat k srcu, in na to zadene človeka večkrat kaplja.

(Dalje prih.)

D o p i s i

Iz Sezane. Naše učiteljsko društvo je zborovalo v 24. dan preteč. m. v Škocijanu s tem le dnevnim redom: 1. Uk — kritika. 2. Verif. zapisnik slednjega zborovanja. 3. O petji v narodnej šoli. 4. Nasvét. — Izlet v Škocijansko jamo.

Točno ob 9 $\frac{1}{2}$ uri, kakor je bilo napovedano, stopi v solo 17 učiteljev, 4 učiteljice in 1 duhoven, namreč č. g. Jakob Marcola iz Velicega Dola. Potem jame nadopolni tamkajšnji učitelj, g. Tone Pakiž reševati svojo nalogo, predavajoč otrokom o pristo-razširjenem stavku. — Ko mine uk, odide mladina domov in po malem počitku pozdravi g. predsednik Anton Benigar navzoče, mej njimi tudi udeležeca se soseda iz bližnje Kranjske in Istre, spodbujaje nas k bratskemu in vzajemnemu delovanju vsega slov. učiteljstva, poudarjaje korist, ako bi se v metropoli slovenski, v Ljubljani, ustanovilo glavno »Slov. učit. društvo«, kojemu naj bi bila ostala učiteljska društva le podpora, filijale. Razpravljal je tudi dalje, da bi potém bilo možno izdavati velik pedagogičen list, kajti svest sem si — pravi — da ne bi listu manjkalo ni duševne hrane, ni gnotne podpore. »To naj bi bil naš národni dom!« kojoj misel je ves zbor odobroval z živio-klici. Tudi je bil omenil, da je baš osmina, odkar je visoka cesarjevičina Štefanija blagovolila obiskati Škocijansko jamo, kojey so zavrlili gromoviti: živila! ter, da je odbor, ne na to misleči pogódil nam, ta dan v zborovanje določivši. — V kritiko se ni oglašalo odveč opazovalcev, kajti komaj smo čakali, da zapustimo zaprte prestore ter se podamo v jamo. In kaj bi, saj nam je bil tudi glavni smoter le to: gotovo mi ne bode nikdo oporekal, da nismo i tam kaj dobrega položili v potno torbo, posebno oziraje se na uk iz zemljepisja ožje domovine, domače mi dežele. — Za tim prebere društveni tajnik zapisnik slednjega zborovanja, ki se brez opazek vzprejme. —